

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 12.

Fredagen den 23 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och 17 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman Helge Bäcklund, Falköping, sedan den 19 febr. 1934 är intagen å länslasarettet i Falköping på grund av käkinflammation och sockersjuka (Periostitis alveolaris + Diabetes mellitus) och att han till följd av denna sjukdom icke torde vara i stånd att inom de närmaste 14 dagarna härefter deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Falköping, lasarettet den 21 febr. 1934.

Uno Lindgren,
lasarettsläkare.

§ 3.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Engberg, som anförde: Med andra kammarens medgivande har dess ledamot herr Hallén till mig rikttat följande tvenne frågor:

1) Är herr statsrådet villig att giva kammaren en redogörelse för Franska skolans ställning och för de åtgärder, som i dessa dagar vidtagits gentemot denna läroanstalt?

2) Kan det förväntas, att åtgärder vidtagas, varigenom främmande trosbekännares rätt att i riket besitta fastighet och bedriva skolundervisning på ett fullt effektivt sätt göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning och godkännande?

Jag ber då först att få lämna några uppgifter rörande en av här berörda katolska ekonomiska föreningars fastighetsinnehav. Jag menar därvid

Föreningen Constantia u. p. a. — vars uppgift enligt § 2 i stadgarna är »att bidraga till sina medlemmars underhåll, bereda dem bostäder samt i övrigt understödja dem i deras verksamhet». Den uppges inneha följande fastigheter i

Uppsala stift:

Jag börjar då med *Stockholm*: 1) dubbelfastigheten nr 6 a och b Engelbrektskatan. Areal 1,671 kvm., taxeringsvärde 300,000 kronor. Lagfart beviljad år 1932,

2) fastigheterna nr 39—41 S:t Eriksgatan,

3) fastigheten vid Erik Dahlbergsgatan 23.

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 12.

Svar å interpellation. (Forts.)

I *Gävle*: S:t Pauls katolska kyrka, tomt nr 1 i kvarteret Armfelt. Föreningen förvärvade kyrkan år 1914 av biskop A. Bitter och erhöi samma år lagfart.

I *Ekerö församling* (Stockholms län): Lägenheten Marielund, sommarhem för katolska barn. Föreningen köpte fastigheten år 1914 av biskop Bitter, som fått den i testamente av friherrinnan M. F. E. Klinekowström, född Labensky.

I *Forsa församling* (Gävleborgs län): kyrka och prästgård i Lund. Kyrkan taxerad till 2,000 kronor och prästgården till 9,800 kronor.

Linköpings stift:

I *Norrköping*: fastigheten nr 5 a och b i kvarteret Korpen med en areal av 1,260.55 m², taxerad till 85,400 kronor. Föreningen köpte fastigheten år 1925 för 80,000 kronor och erhöi samma år lagfart. Tillstånd till förvärvet år 1925 meddelat av länsstyrelsen.

Strängnäs stift:

I *Örebro*: fastigheten, stadsågan nr 180, nr 15 Järnvägsgatan. Föreningen, som köpt fastigheten för 38,000 kronor, erhöi år 1932 lagfart å densamma. Fastigheten är avsedd att omedelbart bebyggas med kyrka eller kapell. Enligt uppgift av kyrkoherden C. Lönroth har ingen myndighet lämnat tillstånd till fastighetsförvärvet.

Lunds stift:

I *Hälsingborg*: S:t Clemens katolska kyrka, gåva av konsulinnan Gisela Trapp, har lagfarits för föreningen. Såvitt känt är, har tillstånd till fastighetsförvärvet icke lämnats av någon myndighet.

I *Arild* (Malmöhus län): Katolska kapellet, beläget på villaområde, där konsulinnan Trapps villa är belägen, äges av föreningen, som erhöi lagfart. Tillstånd till fastighetsförvärvet har lämnats av länsstyrelsen.

I *Ivetofta församling* (Kristianstads län): Katolska kapellet i Bromölla brukssamhälle. Fastigheten (om 1,209 kvm., avstyckad från fastigheten ¹⁰⁸⁹/₁₆₈₀ mantal Ivetofta 3¹²) äges av föreningen, som erhöi lagfart. Tillstånd till fastighetsförvärvet har lämnats av länsstyrelsen.

Göteborgs stift:

I Oskarsströms m:e i *Enslövs församling* (Hallands län). En lägenhet, med kyrka, prästgård och barnhem, om 4,661 kvm., avstyckad från ⁵/₁₂₈₈ mantal Fjellgime 3²⁹ i Oskarsströms m:e. År 1925 för 9,322 kronor inköpt av föreningen, som samma år erhöi lagfart. Tillstånd till förvärvet lämnat av länsstyrelsen.

Jag meddelar därefter följande uppgifter rörande skolor i landet, vilka helt eller delvis meddela undervisning åt barn av romersk-katolska föräldrar.

S:t Eugeniaskolan å Norrmalm i *Stockholm* nedlades den 1 oktober 1933 men lär fortfarande existera i form av en religionsskola för undervisning av sådana skolbarn, som äro befriade från religionsundervisning i skolorna. Enligt uppgift från Stockholms stads folkskoledirektion meddelas sådan undervisning åt ett 70-tal elever.

S:t Eriks skola vid Götgatan 58 A i *Stockholm* är organiserad som B 2-skola, undervisar för närvarande 57 elever och sysselsätter 10 lärare, varav 4 med hel tjänstgöring (åtminstone 3 av lärarna äro Elisabethsysterar). Föreståndaren är kyrkoherde B. D. Assarsson. 11 av eleverna äro från andra delar av landet än Stockholm och Stockholmstrakten och 5 äro från Stockholmstrakten. Med skolan är förenat ett skolhem för vissa av nyssnämnda barn. Skolan består av 7 klasser. 1:a och 2:a klassen har 14 barn, 3:e och 4:e klasserna 20 barn och 5:e, 6:e och 7:e klasserna 20 barn. Härtill komma 3 barn, som åtnjuta fortsättningsundervisning tillsammans med 5:e, 6:e och 7:e klasserna.

Svar å interpellation. (Forts.)

Malmö katolska skola har varit i verksamhet sedan 1882, är organiserad som ett slags B-skola med 7 årsklasser och uppdelad på två avdelningar (klasserna 1—4: lägre avdelningen, klasserna 5—7: högre avdelningen). Kursplanen överensstämmer enligt uppgift med den för stadens skolor av B 1-typ gällande. 7 elever i lägre avdelningen, 21 i den högre. 11 av dessa äro från Malmö, de andra från andra orter i Skåne (barn till lantarbetare av polsk börd). Vissa barn bo på ett till skolan hörande barnhem. Lärare äro: katolske kyrkoherden, en filosofie magister, 2 Elisabethsyster och 1 industriarbetare.

Katolska skolan i Göteborg är av B 2-form, hade år 1931 22 elever, varav 6 från annat distrikt, och 4 lärare (pastor vid församlingen + 2 lärarinnor + slöjdlärlarinna). Lär ej vara internat.

Härtill kommer *Franska skolan i Stockholm*.

Katolicismens mångförgrenade verksamhet är reglerad dels genom Kungl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsövning den 31 oktober 1873, dels genom folkskolestadgan. Sålunda stadgas, att främmande trosbekännare, församlingar, inrättningar och stiftelser ej må utan Konungens tillstånd förvärva och besitta fast egendom i riket. Munk- eller nunneordnar eller kloster få ej i riket inrättas. Skolor och andra uppfostningsanstalter, vari meddelas undervisning i religion, få ej av främmande trosbekännare inrättas eller upplåtas för barn under 15 år, som tillhöra svenska kyrkan, utan att Konungen i särskilt fall det medger. Enskilda skolor överhuvud med undervisning för barn på folkskolestadiet stå under skolrådets respektive folkskoledirektionens kontroll. — Jag har här högst summariskt refererat bestämmelsernas huvudsakliga innehåll.

Så några upplysningar om Franska skolan;

År 1861 kom mademoiselle Florentine Virgine Modelon, tillhörande S:t Josephsysterarnas kongregation i Chambéry, till Stockholm för att öppna en skola för här boende barn av franska föräldrar. Skolan startade år 1862 i huset nr 36 vid Kammakaregatan, som hon förhyrde av fru Mary Elisabeth de Champs, som hon gjort bekantskap med bland Stockholms katoliker, där hon även lärde känna den unga fröken Jenny Müller, som efter något år hjälpte henne att omorganisera den ursprungligen endast franskspråkliga skolan till en skola, där både franska och svenska språken användas. Både fru de Champs och fröken Müller inträdde senare i S:t Josephsysterarnas kongregation. Skolan stod under beskydd av drottning Josephine. År 1868 erhöll fröken Modelon fastigheten i Kammakaregatan 36 i gåva av fru de Champs. Följande år utbytte fröken Modelon nämnda fastighet mot den betydligt större fasta egendomen med adressnummer 108 vid Drottninggatan, dit skolan flyttade. Flera syster hade under åren anlät till Stockholm. År 1870 avled fröken Modelon och överlät genom testamente egendomen å fröken Marie Clerc. År 1870 blev fröken Callioz föreståndarinna för skolan, som företedde fortsatt uppsving. Från 1884 föreligger ett förslag till gåvobrev från fröken Clerc till den uti Stockholm under namn av Franska skolan upprättade avdelningen av välgörenhetsinrättningen S:t Josephs barmhärtighetssyster. Gåvan fullföljdes ej. År 1886 testamenterade fröken Clerc egendomen till de fem härvarande systerarna. År 1887 blev fröken Isabelle Amoudruz föreståndarinna. År 1888 överlät fröken Clerc egendomen till sällskapet Beneficentia genom ett gåvobrev. År 1891 blev fröken Chavroz föreståndarinna, och påföljande år överlät därför sällskapet Beneficentia sin egendom till föreningen Beneficentia. Från 1896 till 1924 var fröken Jenny Müller föreståndarinna. Vid hennes tillträde hade elevantalet nedgått till 46 och skolans anseende betydligt minskats. Slitningar mellan systerarna hade

Svar å interpellation. (Forts.)

nämligen uppstått dels emedan föreståndarinnan för skolan tidvis icke utsetts till ledarinna för den religiösa kommuniteten, varigenom en olämplig dualism uppkomme, dels med anledning av prästerskapets påfrestningar för en kraftigare katolsk propaganda. Fröken Müller, som var både föreståndarinnan för skolan och ledarinna för skolans religiösa systerkommunitet, förbjöd kategoriskt all katolsk propaganda bland de protestantiska barnen och motsatte sig kraftigt varje försök i dylik riktning. Skolan återvann härmed snart sitt anseende, elevantalet steg stadigt och uppgick vid hennes död till omkring 250. Under tiden hade också fastigheten Drottninggatan 108 försålts och i stället inköpts fastigheterna Döbelnsgatan 7—9, där skolan alltjämt är inrymd.

Fröken Jeanne Roullier efterträdde fröken Müller som skolans föreståndarinnan. Det från olika håll högt vitsordade pedagogiska program, som fröken Müller uppgjort, provat och följt, har fröken Roullier med framgång fullföljt under oavlätlig tillväxt i skolans lärjungeantal och ökat förtroende från föräldrar och målsmän.

S:t Josephssystrarnas kongregation i Chambéry grundades 1808 respektive 1812 och erkändes 1875 av påvestolen. Moderhuset ligger i Chambéry i departementet Savoyen och har filialer i Frankrike, Italien, Danmark och Norge, i Brasilien och Nordamerikas förenta stater. I Danmark har den varit verksam sedan 1856, i Norge sedan 1865. Kongregationen har en provinsuell uppdelning av sin verksamhet. De s. k. provinserna representera flera etablissement förenade under en abbedissa, kallad provinsabbedissa, som i sin tur är underordnad generalabbedissan i Chambéry. Systrarna indelas i två grupper, undervisande och tjänande systrar. De senare åtnjuta samma förmåner som de förra. Kongregationens författning vilar på de tre religiösa löften om kyskhet, fattigdom och lydnad.

Så några ord om Franska skolans och Beneficientias inbördes ställning:

Skolans juridiske ägare är den av mig redan nämnda ekonomiska föreningen Beneficentia, tidigare Sällskapet Beneficentia. Denna förening har 8 medlemmar. Dessa äro fröknarna Roullier, Goddard, Rigaud, Berlioz, Sibuet, S:t Bonnet, Million, Lück. Enligt föreningens stadgar utgöres styrelsen av tre föreningsmedlemmar, som äro svenska eller norska i Sverige bosatta undersåtar och av vilka av föreningen en väljes till ordförande och 2 till ledamöter i styrelsen. Dessutom väljas av föreningen 2 styrelsesuppleanter, av vilka den först valde först äger rättighet till inträde i styrelsen. För beslutsfattande måste styrelsen vara fulltalig. Anser föreningen på allmänt sammanträde någon medlems kvarstannande i föreningen vara oförenligt med föreningens bästa, kan sådan medlem uteslutas, därest $\frac{3}{4}$ av föreningens närvarande röstberättigade medlemmar förena sig om beslutet.

De åtta fröknarna, som äro föreningens medlemmar, bilda i religiöst avseende en s. k. kommunitet. Inom denna kommunitet intar en av dem ställningen som supérieure, d. v. s. abbedissa. I kraft av föreningen Beneficentias stadgar åtnjuta de av föreningen fri bostad och fritt underhåll. Medan alltså dessa åtta fröknar, som samtliga äro ordenssystrar, tillhörande S:t Josephsorden i Chambéry, i ekonomiskt och juridiskt avseende föreningsmässigt äro underställda den ekonomiska föreningen Beneficentias stadgar, så äro de i religiöst och kyrkligt avseende underställda den kanoniska lagens föreskrifter i allmänhet och sin egen ordens regler i synnerhet. Inom ramen av föreningen Beneficentias stadgar få de alltså anses i sin verksamhet bundna av sin kyrkas och ordens föreskrifter. Den religiösa kommunitet, de utgöra, är infogad i det kyrkliga systemet och följaktligen underställd den apostoliska vikariens, härvarande katolske biskops, överinseende. Han är i religiöst av-

Svar å interpellation. (Forts.)

seende deras överordnade. Det ligger i sakens natur, att den biskopliga viljan på det kyrkliga och religiösa området därmed lätt kan göra sig gällande även inom föreningen Beneficentia. I samma mån den apostoliske vikarien kan religiöst och kyrkligt motivera sina aktioner, de må vara riktade mot personer eller förhållanden, är det möjligt för honom att driva sina önsknningar igenom i föreningen Beneficentias angelägenheter. Kommunitetens systrar äro såsom ordenssystrar närmast förpliktade att ta sina order från abbedissan i Chambéry. Det gäller därför för biskopen att för sina önskemåls förverkligande öva inflytande på ordergivningen från Chambéry. I samma mån detta lyckas honom, i samma mån behärskar han också föreningen Beneficentia och därmed den verksamhet, för vilken föreningen Beneficentia är till, nämligen den i Franska skolans gestalt bedrivna skolverksamheten.

Jag har ansett det vara av vikt att fästa uppmärksamheten på detta sammanhang.

Franska skolan har alltså icke en skolstyrelse i vanlig mening. Den har en föreståndarinna, som utses av abbedissan i Chambéry och tillhör den religiösa kommuniteten vid skolan. Hitintills har hon därjämte varit ordförande i föreningen Beneficentias styrelse samt föreningens firmatecknare. Tidvis har hon även varit supérieure inom kommuniteten. Föreståndarinnan har alltså i största utsträckning representerat skolstyrelsen. Men klart är, att föreningen Beneficentias styrelse närmast är att uppfatta som skolans verkliga styrelse.

Det är ingen överdrift att säga att mademoiselle Roullier, som varit lärarinna vid skolan sedan oktober 1895 och erhöi svenskt medborgarskap den 7 april 1905 och blev — som jag redan nämnt — skolans föreståndarinna 1924, haft en mycket väsentlig andel i den utomordentligt starka ställning skolan tillvunnit sig. Hon har i sällsynt grad vunnit föräldrars och målsmäns förtroende, vilket hon tillfullo motsvarat. Under hennes ledning har det aldrig tummats på kravet, att all propaganda skall vara bannlyst från skolan. Hon har med osedvanlig hängivenhet helt gått upp i sin pedagogiska gärning. Skolans anseende växte år från år.

Franska skolan i Stockholm är närmast att förlikna vid ett högre elementarläroverk för flickor med 4 förberedande (tidigare 3) och 7 högre (tidigare 8) klasser. Dessutom finnes en lekskola för både gossar och flickor.

Under läsåret 1933—34 har skolan haft 302 elever (år 1924—25, då nästföregående föreståndarinnan, fröken J. Müller, avled, hade skolan cirka 250 elever, under högkonjunkturåren 1929—30 omkring 340).

Av dessa 302 elever voro
 23 st. romerska katoliker,
 3 » grekiska katoliker,
 10 » israeliter,
 2 » buddister och
 264 » protestanter.

Särskild religionsundervisning meddelas åt de romerska katolikerna och åt protestanterna

i de tre förberedande klasserna under 1 timme per vecka för protestanterna (enkla berättelser ur bibeln, enklare katekesläsning och förklaring, psalmverser etc.); för katolikerna vanligen av en av systrarna;

fr. o. m. fjärde förberedande t. o. m. tredje klass för protestanterna under 2 timmar per vecka (biblisk historia, katekes etc.); för katolikerna av en av systrarna;

fr. o. m. tredje klass t. o. m. högsta klassen för protestanterna 1 timme per vecka (biblisk historia, kyrkohistoria, i högsta klasserna dessutom morallära

Svar å interpellation. (Forts.)

på kristlig grund — eleverna få därvid hålla egna föredrag — samt bibelstudium; för katolikerna 1 timme per vecka av en katolsk präst.

Undervisningen föres på franska (av franskfödda lärarinnor) i franska språket i samtliga klasser och i de högre klasserna i fransk litteraturhistoria och i allmän historia. Ända till innevarande skolår, då antalet franskfödda lärarinnor väsentligen minskats, har klassföreståndarinnskapet för de flesta klasserna skötts av franska lärarinnor och undervisning i handarbete etc. meddelats på franska.

I alla övriga ämnen, i vilka i allmänhet av skolöverstyrelsen fastställda kurser följas, meddelas undervisningen på svenska, med undantag för tyska och engelska språken, där uteslutande respektive språk användes under en infödd lärarinnas ledning.

Läroanstalten sysselsätter innevarande år en lärarpersonal av 29 personer, varav 6 äro franskfödda, 1 engelsk- och 1 tyskfödd samt resten infödda svenskor.

Såvitt kunnat utrönas har för skolverksamhetens bedrivande aldrig vare sig begärts eller beviljats det tillstånd, varom stadgas i dissenterslagens § 12.

Den 12 juli 1933 uppsöktes jag av skolans inspektor, doktor Rabenius, som meddelade mig, att fröknarna Roullier och Goddard kvarhållits i Chambéry och förbjudits återvända till sin verksamhet i Sverige. Doktor Rabenius väddjade till mig om bistånd och framhöll, att skolan sannolikt skulle stå inför en katastrof, därest icke dess avhållna föreståndarinna kunde återbördas till densamma. Han betonade, att skolan hade främst fröken Roullier att tacka för sitt goda anseende och att det därför vore en livsfråga för skolan att få sin föreståndarinna tillbaka. Jag påpekade för honom, att skolan icke tillhörde de statsunderstödda skolorna utan intoge en särställning, som gjorde det vanskligt för mig att ingripa. Men jag lovade honom att göra vad jag kunde för att bringa hjälp och söka få de kvarhållna damerna tillbaka. Påföljande dag, den 13 juli, vände jag mig i samförstånd med t. f. utrikesministern, statsrådet Nothin, brevledes och privat till franske utrikesministern Paul-Boncour, skildrade för honom vad som inträffat, betonade vikten av att de båda lärarinnorna finge återvända, framhöll det förkastliga i det förfaringssätt, som abbedissan i Chambéry tillgripit, och väddjade till honom att söka förmå abbedissan att ta reson. Den 14 juli skrev å mina vägnar en av mina franska vänner, som för tillfället var här på besök, ett brev med liknande innehåll till franske ecklesiastikministern de Monzie, som han stod nära. Den 21 juli uppsöktes jag av M:lle Berlioz, en av systrarna vid Franska skolan, som meddelade mig, att hon av abbedissan i Chambéry utsetts att efterträda M:lle Roullier som skolans föreståndarinna. Hon betonade, att Roullier aldrig mera skulle få återvända. Jag lät henne förstå, att svenska regeringen i kraft av § 12 i dissenterslagen kunde anse sig sakligt befogad att både begära ingivande av tillståndsansökan och att pröva dylik ansökan för skolverksamhetens fortsättande och att i detta sammanhang godkänna en ny föreståndarinna. Den 22 juli meddelade mig Frankrikes härvarande minister, att fröknarna Roullier och Goddard skulle återvända till Sverige i början av augusti. Den 25 juli tillkallade jag förste folkskolinspektören i Stockholm, doktor Karl Nordlund, till konferens angående Franska skolans förhållanden. Så som jag redan nämnt, är skolan med avseende å folkskolestadiet principiellt underställd Stockholms folkskoldirektions överinseende. Doktor Nordlund meddelade mig, att någon anledning ännu icke förelegat för direktionen att ingripa i skolans verksamhet. Samma dag, den 25 juli, överlämnades till mig en framställning av föräldrar och målsmän till lärjungar i Franska skolan, vari uttalades bekympelser rörande möjligheten att för framtiden bevara skolans religiösa neu-

Svar å interpellation. (Forts.)

tralitet och hemställdes om en tillfyllestgörande inspektion över skolans verksamhet och angelägenheter. Den 27 juli uppsökte mig franske ministern Gaussen i bland annat enahanda angelägenhet. Vi överlade om inspektionsfrågan och om önskvärdheten av ett samförstånd och en samverkan på denna punkt mellan svenska regeringen och franska beskickningen. Likaledes den 27 juli mottog jag från Paris ett av fröknarna Roullier och Goddard under-tecknat telegram, vari de meddelade, att de snarast möjligt skulle komma tillbaka till Sverige. Den 1 augusti överlämnades till mig en rapport från vårt sändebud i Paris, greve Ehrensvärd, som bekräftade, att frågan om Roulliers och Goddards återvändande vore utagerad. Den 3 augusti uppsöktes jag av advokaten Rudolf Koči, som presenterade sig som på en gång biskop Johannes Müllers och skolsystrarnas ombud. Advokaten Koči sökte rättfärdiga aktionen mot Roullier och framställde konflikten vid skolan som en helt och hållet inre angelägenhet inom den religiösa kommuniteten, en angelägenhet, varmed franska och svenska myndigheter icke hade något att skaffa. Jag uttalade min bestämda förväntan att biskopen skulle visa full lojalitet mot den ordning som genom fröknarna Roulliers och Goddards återbördande till skolan lyckligen återställts samt förde på tal det enligt min uppfattning betänkliga i att ekonomiska föreningar utnyttjades som instrument för kyrkopolitiska syften. På eftermiddagen samma dag fick jag veta, att Roullier och Goddard avbeställt sina flygbiljetter till Sverige. Påföljande dag, den 4 augusti, meddelade mig skolans inspektor, doktor Rabenius, att de övriga systrarna vid Franska skolan rest sin väg, enligt uppgift till utlandet. Samma dag lyckades jag få telefonförbindelse med fröken Roullier i Paris. Jag bad henne att icke bry sig om det som skrivits mot henne och fröken Goddard i tidningarna utan snarast möjligt återvända till skolan. Vi överenskommo om att hon och Goddard skulle med flygmaskin fara från Paris till Malmö måndagen den 7 augusti och alltså inträffa i Stockholm morgonen den 8 augusti. Då det var mig angeläget att söka åvägbringa en försoning mellan biskop Müller och fröken Roullier och att söka få vissa garantier för att fröken Roullier skulle få arbeta i fred, när hon nu komme till Stockholm tillbaka, anmodade jag måndagen den 7 augusti biskop Müller om en överläggning. Under denna väddade jag till biskopen att begagna sin auktoritet för att ordna upp motsättningarna och skapa ett modus vivendi för att rädda skolan. Jag lovade honom att genom skolans inspektor till fröken Roullier redan vid hennes ankomst på Stockholms centralstation framföra en anmodan, att hon först av allt skulle sätta sig i förbindelse med biskopen, och uttalade den förhoppningen, att de därvid skulle uppnå samförstånd. Biskopen lovade mig då att göra vad på honom ankomme för att uppnå ett tillfredsställande resultat. Den 8 augusti kommo så Roullier och Goddard till Stockholm. I enlighet med min önskan hade doktor Rabenius omedelbart efter tågets ankomst överbragt till Roullier den hälsning, varom jag nyss talat. Vid 9-tiden uppringdes jag i departementet av en dam, som med oro i rösten omtalade, att hon befunno sig i skolans lokaler, dit Roullier och Goddard nyss anlant. Hon meddelade mig, att två herrar just infunnit sig med var sitt kuvert, tydligen innehållande något aktstycke, som Roullier och Goddard skulle underskriva. Hon frågade mig vad som vore att göra. Jag rådde henne att omedelbart bege sig in till de båda damerna och hälsa dem från mig, att de icke borde underskriva några förbindelser till biskopen, därest dessa gällde annat än rent religiösa angelägenheter. Mitt råd på denna punkt hunno de också följa. Jag röjer knappast någon hemlighet längre, när jag förmodar, att vad de båda damerna skulle intyga var, att biskop Müller vore oskyldig till vad tidningarna lagt honom till last beträffande hans ställning till Franska skolan.

Svar å interpellation. (Forts.)

Senare på dagen den 8 augusti infunno sig fröknarna Roullier och Goddard på mitt ämbetsrum. Fröken Roullier framhöll, att hon på grund av den fientliga hållningen från vissa kretsar komme för att hos mig ställa sin plats till förfogande. Jag uppmanade henne bestämt att stå kvar på sin post. Hon förklarade då, att hon skulle stå kvar och försöka hårda ut. Aftonen den 9 augusti erfor jag att M:lle Ducruet från Oslo, vilken är S:t Josephsordens provinsabbedissa för de skandinaviska länderna, anlant till Stockholm och redan inlett ett försök att avpressa Roullier och Goddard en skriftlig förbindelse av det slag, biskopen kräft, samt hotat med kyrklig exkommunicering, därest de båda damerna framhårdade. Påföljande dag den 10 augusti fick jag riktheten av detta meddelande till alla delar bekräftad. Det bekräftades likaledes, att Roullier och Goddard till straff för sin ståndaktighet förklarats »Interdites», d. v. s. avstängda från sakramenten. Samma dag kl. 3 e. m. infann sig hos mig M:lle Ducruet i sällskap med advokaten Koçi. Ducruet utvecklade mycket utförligt sin mening och slutade med att presentera mig sina villkor för uppgörelse skriftligt. Dessa villkor ha i svensk översättning följande lydelse:

»S:t Josephssystrarnas kongregation, representerad av ett ombud för generalabbedissan, utrustat med fullmakter, tillåter sig att till herr Ecklesiastikministern framställa följande förslag:

1) Om fröken Roullier med utgången av skolåret 1933/1934 lämnar Franska skolan, är kongregationen redo att fortsätta skolans verksamhet med all den personal, som är nödvändig, under förutsättning att herr Ministern kommer att godkänna utnämningen av den nya föreståndarinnan;

2) Om fröken Roullier omedelbart lämnar skolan är kongregationen ytterligare redo att omedelbart hitsända antingen de förutvarande eller de nya utlovade systrarna;

3) Om fröken Roullier behåller ledningen av skolan under innevarande skolår är föreningen Beneficentia redo att svara för dess ekonomi.

Stockholm den 10 augusti 1933.»

Jag förklarade, att jag icke ville vara med om att på detta sätt uppoffra fröken Roullier och bad fröken Ducruet allvarligt betänka, att ett accepterande av de föreslagna villkoren vore en svår orättvisa mot en högt förtjänt skolföreståndarinna, ett hårt slag mot skolan och ett orimligt krav på ett förhandsgodkännande av en ny föreståndarinna.

Påföljande dag infann sig biskopens advokat, herr Koçi, för att inhämta min mening om en rimlig uppgörelse. Jag angav denna i tre punkter:

1) Roullier och Goddard lämnas oantastade;

2) Ordensledningen i Chambéry bör samverka med Roullier liksom förr för att förse henne med behövliga systrar varmed hon kan samarbeta;

3) En ur målsmännens och föräldrarnas synpunkt betryggande inspektion över Franska skolan bör ordnas.

Den 16 augusti infann sig biskopens advokat, herr Koçi, återigen och överbragte följande skrivelse, som han erhållit från abbedissan i Chambéry:

»Jag har äran underrätta Eder därom att vår kongregations råd icke kan acceptera något enda av de tre förslag, som översänts mig av M:lle Berlioz från den svenska ecklesiastikministerns sida. De strida mot vårt samvete liksom mot vår kongregations stadgar.

Vi skicka icke någon ordenssyster till Franska skolan i Stockholm, så länge fröknarna Roullier och Goddard äro där. Jag tillägger, att ingen av våra ordenssyster skulle samtycka till att samarbeta med dem.

De kunna under detta år arbeta med världsliga lärarinnor för att icke komma

Svar å interpellation. (Forts.)

föräldrars och målsmäns förväntningar på skam. Frågan om skolans egendom skall därefter regleras.»

Advokaten Koçi kommenterade muntligen denna skrivelse i den något förvånande riktningen, att den vore ett uttryck till en strävan att skapa ett modus vivendi. Han framhöll, att det exempelvis borde kunna ordnas så, att Beneficientias styrelse visserligen förbleve oförändrad, men att Koçi själv inträdde såsom kontrollör i ekonomiska ting vid Roulliers sida. Jag riktade då till honom den mycket naturliga frågan, *vem* han i så fall skulle företräda. Frågan förblev obesvarad.

Jag satte mig telefonledes i förbindelse med abbedissan i Chambéry och framhöll för henne den allvarliga situation, vari Franska skolan skulle råka, därest man från hennes sida icke ville samtycka till en rimlig uppgörelse.

Den 17 augusti fick jag meddelande om, att advokaten Koçi hos M:lle Roullier anhållit att få tillgång till de handlingar och papper, som rörde Franska skolans ekonomi. På fröken Roulliers fråga, å vilkens vägnar han uppträdde, hade han först låtit förstå, att det vore å abbedissans i Chambéry vägnar, men så småningom medgivit att han komme å biskop Müllers vägnar. Fröken Roullier hade då anhållit, att Koçi skulle förete en skriftlig fullmakt från biskopen, i annat fall såge hon sig nödgad att vägra tillmötesgå herr Koçis önskan. Någon skriftlig fullmakt kunde emellertid herr Koçi icke förete.

Jag har redan nämnt, att man från föräldrars och målsmäns sida begärt, att skolan ställdes under en tillfredsställande inspektion. I princip är den del av skolan, vari barn, vilka icke avgått från folkskolan enligt 47 § folkskolestadgan, underställd folkskoleledningens inspektion. Men vad skolans inspektion i det hela angår, så har den varit både löst och formlöst anordnad. Det har visserligen funnits en inspektor, men stor oklarhet har rått, från vilken han haft sitt mandat. Det är ju veterligt, att man från den franska statens sida visat ett utomordentligt och glädjande intresse för skolans förkovran och utveckling, ett intresse som tagit och tager sig uttryck jämväl i ekonomiskt stöd åt skolans verksamhet.

Samarbetet mellan skolans föreståndarinna och härvarande franska beskickning har också av ålder varit mycket gott. Inspektor har därför också tidigare utsetts genom franske ministern och skolans föreståndarinna i förening. Dessa bägge parter ha anmodat någon lämplig med fransk kultur intimt förtrogen person att vara inspektor. Någon instruktion för inspektor och hans verksamhet fanns emellertid icke. Det var därför naturligt att en dylik instruktion kom till stånd, och visserligen kom till stånd med uttryckligt bevarande av såväl den svenska som den franska regeringens berättigade intressen. Den 29 september 1933 fastställdes därför också i enlighet med ett inom ecklesiastikdepartementet uppgjort förslag, varöver skolöverstyrelsen den 25 september 1933 yttrat sig, en instruktion för inspektor för Franska skolan i Stockholm. Första paragrafen i nämnda instruktion har följande lydelse:

»Inspektor för Franska skolan i Stockholm, vilken utses av chefen för ecklesiastikdepartementet efter samråd med Frankrikes minister i Sverige, har att utöva omedelbar uppsikt över skolan.

Han skall tillse, att skolan fyller sitt ändamål, d. v. s. ungdomens uppfostran och undervisning, samt därest han finner att en avvikelse sker från detta syfte, därom omedelbart underrätta chefen för ecklesiastikdepartementet.»

En dag senare under hösten uppvaktades jag av advokaten Koçi i ett helt annat ärende. Jag begagnade då tillfället att för honom framhålla det önskvärda i att, därest en förändring i föreningen Beneficientias styrelse ifrågasattes, såväl jag som franske ministern med hänsyn till den för skolans inspek-

Svar å interpellation. (Forts.)

tor av mig utfärdade instruktionen finge i god tid underrättelse härom, innan föreningen Beneficentia i enlighet med sina stadgar hölle sitt årsmöte i februari 1934. Herr Koçi lovade beredvilligt att i det stycket tillmötesgå min önskan.

Den 12 december erfor jag, att förnyade försök voro i gång att pressa fröken Roullier till vissa intyg rörande biskopens hållning. I anledning av detta meddelande ansåg jag mig böra anmoda biskop Müller om ett samtal på mitt ämbetsrum. Under detta samtal, som blev ganska utförligt, framhöll jag återigen för biskopen det betänkliga i att fröken Roullier icke finge arbeta i fred och vikten av öppet spel i dessa angelägenheter. Jag betonade att rent spel numera vore så mycket mera påkallat som skolans inspektör genom en formell instruktion vore rapportskyldig inför chefen för ecklesiastikdepartementet och följaktligen borde hållas underkunnig om det som till äventyrs kunde bringas å bane beträffande skolans verksamhet. Biskopen försäkrade till att börja med, att han icke hade någonting med vare sig skolan eller föreningen Beneficentia att skaffa. Det vore abbedissan i Chambéry, och endast hon, som här kunde utöva något inflytande. Jag framhöll å min sida för biskopen, att det icke vore mig möjligt att efter allt vad som inträffat anse honom utan ansvar för den mot fröken Roullier och skolan riktade aktionen. Jag framhöll vidare att det här på intet sätt vore fråga om religionsfrihetens grundsatser och gränser, utan rätt och slätt fråga om att låta varje sak vara vad den är och icke i de ekonomiska föreningarnas gestalt genomföra operationer, som annars icke skulle vara möjliga eller tillstadda. Biskopens invändning var, att en ändring i detta avseende skulle försätta katolikerna i en sämre ställning än protestanterna. På min fråga, huru han ville förklara detta, genmålde biskopen, att ändringen ju skulle beteckna en in-skränkning för de ekonomiska föreningar, som voro katolska, men icke för de ekonomiska föreningar, som voro protestantiska. Jag genmålde genast, att lagstiftaren rimligtvis aldrig förutsett någon kyrklig etikettering av ekonomiska föreningar. Under samtalets ytterligare fortgång ansåg jag mig böra bringa i erinran, att tiden ju snart vore inne för föreningen Beneficentias ordinarie årsmöte och att jag självfallet hyste det allra största intresse för vad man till äventyrs skulle komma att besluta. Jag framhöll, att det icke tillkomme mig att inblanda mig i föreningens inre angelägenheter, men att jag med hänsyn till skolans ställning och framtid ville vädja till biskopen att lojalt medverka till att status quo finge tills vidare bestå. Det var med tillfredsställelse jag konstaterade, att biskopen till svar å min vädjan förklarade, att en religiös och kyrklig försoning mellan honom och fröken Roullier vore förestående och att han i naturlig anslutning härtill skulle avspäna situationen vid skolan.

Såsom jag redan nämnt hade advokaten Koçi lovat att i god tid före Beneficentias årsmöte underrätta mig angående eventuellt ifrågasatta omändringar beträffande föreningens ledning. Han lät emellertid icke höra av sig, och jag fann därför slutligen lördagen den 10 februari nödigt att ringa upp honom och fråga honom, huruvida jag finge tolka hans tystnad såsom en bekräftelse på att ingen regimförändring skulle företagas. Till min stora häpnad förklarade han då, att en regimförändring skulle ske och anhöll att omedelbart få komma till mitt ämbetsrum för att närmare informera mig. Så skedde också. Herr Koçi meddelade därvid, att M:lle Ducruet från Oslo befunno sig i Stockholm, utrustad med bestämda instruktioner från abbedissan i Chambéry. På min fråga, om vad dessa instruktioner innebure, svarade herr Koçi med att låta mig genomläsa en maskinskriven kopia av denna. De innehöllo följande tre punkter:

- 1) Fröknarna Roullier och Goddard utträda ur föreningen Beneficentia;

Svar å interpellation. (Forts.)

2) Fröknarna Roullier och Goddard frånträda i och med innevarande termins utgång sina befattningar vid Franska skolan;

3) Fröknarna Roullier och Goddard förbjudas att i denna angelägenhet hänvända sig till någon världslig myndighet; i motsatt fall skola de uteslutas ur kongregationen.

På min fråga, varför herr Koçi först två dagar före Beneficientias årsmöte underrättade mig om dessa planer, urskuldade han sig med, att han icke tidigare haft någon aning om dem. Jag tillät mig att ge ett oförblommerat uttryck för mina tvivel och bad honom till sin huvudman biskopen framföra en hälsning, att jag betraktade dessa planers iscensättande såsom ett brytande av det löfte biskopen före jul givit mig.

Måndagen den 12 februari kl. 10 f. m. hade jag ett nytt samtal med biskop Müller.

Biskopen tillspordes av mig, huru det kom sig, att det löfte om att åvåbringa en avspänning, som givits, icke infriats. Till svar härå försäkrade biskopen, att han varken givit eller kunnat ge något löfte. Det vore moderhuset i Chambéry som suveränt bestämde över Beneficientia och dess verksamhet, och själv saknade biskopen möjlighet att ingripa i och utöva inflytande på dessa förhållanden. Vid samtalets slut upplyste biskopen, att, om jag önskade träffa M.ille Ducruet och fröken Rigaud, detta väl ginge för sig under dagens lopp, innan Beneficientia hölle sitt sammanträde. Det överenskomms, att de skulle infinna sig på mitt ämbetsrum klockan $\frac{1}{2}$ 3. De kommo i sällskap med advokaten Koçi. Jag framhöll för dem att det ultimatum, som formulerats i de instruktioner, vilka advokaten Koçi lördagen den 10 februari låtit mig taga del av, icke vore rimligt. Jag erinrade om att skolans ställning i inspektionsavseende och dess förhållande till gällande lag berättigade svenska staten att ha ett ord med i laget. Alldeles särskilt underströk jag det orimliga i kravet på att i förväg och in blanco godkänna den föreståndarinna, som ordensledningen i Chambéry kunde komma att utse. De båda fröknarna vägrade emellertid att reflektera på några eftergifter. Chambérys beslut vore definitivt och ingenting kunde göras. Jag uttalade mitt beklagande av denna omedgörlighet och framhöll för dem, att de påtogo sig ett tungt ansvar.

Samma dag klockan 6 höll föreningen Beneficientia sitt sammanträde. Påföljande dag, alltså tisdagen den 13 februari, utsändes från föreningen följande kommuniké.

»Föreningen Beneficientia får härmed tillkännagiva följande:

1) Föreningen har i går den 12 februari kl. 6 e. m. på ort och tid, som i stadgarna är fastställt, hållit sitt ordinarie årssammanträde i närvaro av den förra styrelsens mångåriga juridiska rådgivare, kamrer Sandin och advokat Koçi; den senare förde protokollet, vilket justerades av fröken M. Sibuet och fröken J. Goddard.

2) Den gamla styrelsen framlade sin förvaltningsberättelse och ansvarsfrihet beviljades.

3) Vid därefter företaget val av ny styrelse valdes fröknarna C. Rigaud, C. Berlioz och M. Sibuet till styrelsemedlemmar med fröknarna C. St. Bonnet och C. Lück till suppleanter. Till revisor valdes fröken C. Million samt till revisorssuppleant fröken J. Goddard.

4) Fröken J. Roullier bibehåller sin befattning som skolans föreståndarinna till läsårets slut.

5) Josephssystrarnas kongregation har icke för avsikt att upphöra med den verksamhet, som de i Franska skolan bedrivit under en tid av 72 år, med mindre de genom särskild åtgärd av Kungl. Maj:t förbjudas fortsätta berörda verksamhet.

Svar å interpellation. (Forts.)

6) Under förutsättning att vederbörande svenska myndighet icke omöjliggör skolans fortsatta verksamhet skall föreningen även i fortsättningen garantera, att undervisningen bedrivs av sådana franska och svenska lärarkrafter, som tillfredsställa alla rimliga krav från målsmännens sida. Någon 'katolsk propaganda' bland skolans icke-katolska elever kommer hädanefter lika litet som förut att bedrivas.

7) På förekommen anledning påpekas särskilt, att fröknarna Roullier och Goddard icke hava uteslutits ur föreningen. Gent emot pressens tendentiösa insinuationer vill föreningen på det bestämdaste framhålla, att fröknarna Roullier och Goddard, även om så hade varit fallet, icke skulle ha undandragits ståndsmässigt underhåll — 'kastats på gatan' — enär både kanoniska lagen och kongregationens stadgar förbjuda sådant.

8) Slutligen vilja vi fastslå, att föreningen Beneficentia och Josephssystarna ensamma äro ansvariga för de åtgärder, som i denna sak vidtagits. H. H. Biskop Müller har på statsrådet Engbergs anhållan intill det sista sökt åvägabringa en annan lösning. På vår ytterligare förklaring, att vi icke sågo oss i stånd att tillmötesgå denna hans önskan, har han icke velat hindra vår stadgeenliga handlingsfrihet.

För föreningen Beneficentia:
styrelsens ordförande
Celestine Rigaud.

För Josephssystrarnas Kongregation:
dess delegerade
Delphine Ducruet.»

Samma dag infunno sig vid min morgonmottagning fröknarna Roullier och Goddard. De meddelade, att föreningen Beneficentia beslutat ge dem i uppdrag att hos mig anmäla, att de i och med innevarande termins utgång komme att frånträda sina platser vid skolan samt att skolan likaledes med innevarande termins utgång komme att stängas, därest regeringen icke i förväg och in blanco ville godkänna den nya föreståndarinna, som Chambéry kunde komma att utse.

Onsdagen den 14 framförde jag telefonledes till Beneficentias ordförande, fröken Rigaud, en anhållan att få ett justerat protokollsutdrag från föreningens sammanträde den 12 februari 1934 kl. 6 e. m. Fredagen den 16 erhöj jag vidimerad avskrift av det vid sagda sammanträde förda protokollet. Då protokollet till min förvåning icke innehöll ett enda ord angående det som fröknarna Roullier och Goddard på föreningens uppdrag meddelat mig tisdagen den 13 februari, lät jag lördagen den 17 februari skriftligen till fröken Rigaud framföra en anhållan, att i form av ett justerat protokollsutdrag få bekräftelse på att föreningen Beneficentia verkligen beslutat ålägga de båda nämnda damerna att hos mig göra den anmälan, jag nyss omnämnt. Jag anhöll om svar före klockan 12 måndagen den 19 februari. Svaret kom i önskad tid och hade i svensk översättning följande lydelse:

»Till svar å Edert ärade brev den 17 februari 1934 har föreningen Beneficentia äran meddela Eder:

1) att vid sammanträdet den 12 februari fröknarna Roullier och Goddard underrättats om att de skulle behålla sina nuvarande befattningar vid skolan endast till och med utgången av skolåret 1933—1934.

2) beträffande frågan nr 2 i Edert brev hänföra sig de beslut vi fattat och som vi vidbliva till punkterna 5 och 6 i vår kommuniké av den 14 innevarande februari och som ha följande lydelse:

Svar å interpellation. (Forts.)

Josephssystrarnas kongregation har icke för avsikt att upphöra med den verksamhet, som de i Franska skolan bedrivit under en tid av 72 år, med mindre de genom särskild åtgärd av Kungl. Maj:t förbjudas fortsätta berörda verksamhet.

Under förutsättning att vederbörande svenska myndighet icke omöjliggör skolans fortsatta verksamhet skall föreningen även i fortsättningen garantera, att undervisningen bedrivs av sådana franska och svenska lärarkrafter, som tillfredsställa alla rimliga krav från målsmännens sida. Någon 'katolsk propaganda' bland skolans icke-katolska elever kommer hädanefter lika litet som förut att bedrivas.»

Omedelbart efter föreningen Beneficentias årsmöte underrättades i vanlig diplomatisk ordning den franska regeringen om det inträdda läget. Abbedissan i Chambéry återkallade härefter de mot fröknarna Roullier och Goddard vidtagna åtgärderna.

Beträffande interpellantens andra fråga ber jag först få fästa uppmärksamheten därå, att under *justitiedepartementets* handläggning höra spörsmål, som röra regleringen av religionsfrihetens gränser. Har jag förstått interpellanten rätt, så ligger det honom om hjärtat, att vad som rimligtvis varit lagstiftarens mening vid utformningen av gällande bestämmelser angående främmande trosbekännares rörelsefrihet i praktiken respekteras. Jag förutsätter, att den ärade interpellanten icke på något sätt avser någon inskränkning i de fri- och rättigheter, som gällande lag och författning garanterar främmande trosbekännare. Denna förutsättning finner jag så mycket mera självklar, som den ärade interpellanten i hela sin politiska gärning givit bevis för, att hans strävan fastmer går ut på att vidga religionsfriheten i vårt land. Tolkar jag honom rätt, så är det hans önskan att låta detta vara detta. Han vill ha rent och öppet spel och anser därför, att ofullständigheter och luckor i gällande lags föreskrifter icke böra utnyttjas för att vinna en rörelsefrihet utöver de rämärken lagstiftaren avsett. Det torde väl också få anses vara obestridligt, att, om lagstiftaren avsett att främmande trosbekännares församlingar, inrättningar och stiftelser måste i varje särskilt fall ha Kungl. Maj:ts tillstånd för att inom riket förvärva eller besitta fast egendom och om lagstiftaren likaledes avsett att skolor eller andra uppfostringsanstalter, i vilka undervisning i religion meddelas, ej må av främmande trosbekännare upplåtas eller inrättas för barn under 15 år, tillhörande svenska kyrkan, utan att Konungen för särskilt fall det tillåter, det är föga sympatiskt och knappast lojalt, när vad lagstiftaren i dylika fall avsett i verkligheten göres illusoriskt genom att den förbjudna operationen utföres genom ekonomiska föreningar. Att söka förebygga sådant inkräktar i intet avseende å den rätt till fri religionsutövning, som i gällande lag inrymts åt främmande trosbekännare. Regeringen följer med uppmärksamhet förhållandena på detta område och är liksom interpellanten själv intresserad av att öppenhet och god ordning komma till heders. Skulle det befinnas ändamålsenligt och nödigt att för vinnande av denna öppenhet och goda ordning *förtydliga* lagens föreskrifter, så torde en dylik utväg komma att tagas under övervägande. Under samverkan mellan justitie- och ecklesiastikdepartementen ha dessa spörsmål också redan inledningsvis dryftats och förberedande undersökningar påbörjats.

Härpå yttrade

Herr **Hallén**: Herr talman! Mina damer och herrar! Jag anhåller att för herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få betyga mitt varmt kända tack för det grundliga och utförliga och i allo uttömmande svar, som han här lämnat på de framställda spörsmålen.

Svar å interpellation. (Forts.)

Jag ber också att få uttala ett tack även för att herr statsrådet genom sitt energiska uppträdande hävdad, att i den mån enskilda skolor arbeta i vårt land deras verksamhet icke störes eller rentav äventyras genom ingripanden, som ingalunda bottna i pedagogiska eller andra sakliga motiv.

Likaledes ber jag att få tacka herr statsrådet för hans ingripande även ur den synpunkten, att han klart och tydligt reagerat mot den brist på uppriktighet och rättframhet, som man tyvärr måste säga att den katolska kyrkoledningen i vårt land har visat i denna sak. Beträffande denna sak tror jag man vågar påstå, att det råder en praktiskt taget enhällig samling i vårt land. Ingen klart tänkande människa tror väl gärna på legenden, att ett franskt nunnekloster nere i Savoyen uppehåller en stor och dyrbar institution i Sveriges huvudstad uteslutande av pur månhet om att lära svenska barn en bättre franska och en bättre kännedom om fransk litteratur. Jag fäster i detta sammanhang uppmärksamheten på relationen mellan de siffror, som herr statsrådet gav oss rörande elevantalet vid Franska skolan, nämligen närmare 300 icke romersk-katolska barn och cirka ett 20-tal, som tillhöra den romersk-katolska konfessionen. Förmodligen vill klostret i Chambéry tjäna sin kyrka på ett annat och effektivare sätt, och därom är väl heller ingenting att säga eller däremot invända. Ingen kan väl efter attackerna mot skolans ledning vara i tvivelsmål om arten av angriparnas motiv. Men en skola, som är ett betydelsefullt led i de svensk-franska kulturella förbindelserna, bör enligt min mening så långt det är möjligt fredas för dylika för deras undervisning ovidkommande motiv. Då skolan, låt vara i indirekt form, enligt herr statsrådets upplysning, faktiskt åtnjuter hjälp — jag vill använda det uttrycket — från den franska statens sida och då den dessutom numera står under en viss statlig svensk kontroll, kan man säga, att denna skola är mötesplatsen för en svensk-fransk samverkan på det kulturella området, en samverkan, där — jag upprepar det ännu en gång — för undervisningen obehöriga intressen måste bort. Det kunna också de hundratals målsmän begära, som för sina barns undervisning anlita denna skola.

Herr statsrådets referat av förhandlingarna med den katolska kyrkoledningen i denna sak har blottat en del ganska märkliga interiörer. Jag erinrar först om redogörelsen för de katolska organisationernas fastighetsinnehav. Visserligen omfattar denna redogörelse endast vad *en* av dessa ekonomiska föreningar besitter, men det finns ju också en hel del andra. Jag har uppgifter här, som visa, att det gäller minst tjugotalet ganska betydelsefulla fastigheter på olika ställen i vårt land. Vi kunde också höra av herr statsrådets redogörelse, att i en del fall hade man erhållit respektive länsstyrelses medgivande att förvärva fastigheterna i fråga. I andra fall är ingenting känt om, hur därvid har tillgått, och i *inget fall finns uppgift om att saken varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning*. Lagen föreskriver likväl — det är § 10 i dissenterförordningen — att Kungl. Maj:ts tillstånd skall inhämtas i varje särskilt fall, där främmande trosbekännare vill förvärva fastighet i vårt land.

I detta sammanhang skulle jag önska att få erinra om den ganska märkliga skrivelse, som på sin tid — det var 1926 — ställdes till de s. k. religionsfrihets-sakkunniga, som jag då hade äran tillhöra, från det romersk-katolska kyrkorådet i Stockholm. De framställa en del önskemål i fråga om religionsfrihetslagstiftningen, och i skrivelsen heter det bl. a. på följande sätt: »Bland andra lagbestämmelser, som visserligen avse alla s. k. främmande trosbekännare, men i verkligheten rikta sig huvudsakligen eller uteslutande mot den romersk-katolska kyrkan, få vi i underdånighet särskilt framhålla, att enligt § 10 i dissentersförordningen våra församlingar, inrättningar och stiftelser icke äga rätt att utan särskilt för varje fall av Eders Kungl. Maj:t givet

Svar å interpellation. (Forts.)

tillstånd förvärva och besitta fast egendom i riket. Då i praktiken andra tros-samfund, liksom sammanslutningar inom den svenska kyrkan, ägt eller erhållit tillstånd att uppföra byggnader för andra ändamål än offentlig gudstjänst, kan det ej anses motiverat, att den romersk-katolska kyrkan i realiteten erhållit en särställning.» Man erinras onekligen om det gamla skriftordet om hur den högra handen icke vet vad den vänstra gör, och nog är detta ett ganska märkligt aktstycke, om man ser det i belysning av det faktum, att ifrågavarande kyrkoledning i alla fall ganska flitigt under årens lopp förvärvat den ena fastigheten efter den andra, som alla veta i den formen, att man i stället bildat ekonomiska föreningar. Man tycks alltså icke hesitera för ett avsiktligt och medvetet kringgående av gällande lag. Jag annoterar i detta sammanhang tacksamt statsrådets förklaring, att regeringen överväger möjligheten att befria den romersk-katolska kyrkan i vårt land från dessa illa övervunna frestelser att sätta gällande lag ur spelet. En kompletterande lagstiftning bör icke blott befria den romersk-katolska kyrkan från dylika anfäktelser utan även fylla en ännu viktigare uppgift, nämligen att bereda den svenska folkundervisningens målsmän rätten till en ordentlig prövning av främmande trosbekännarens villighet att förbättra och komplettera svenska skolbarns utbildning.

Min andra reflexion gäller den hållning, som den katolska kyrkoledningen i vårt land intagit i denna fråga. Jag avhåller mig, herr talman, från alla mera personliga värdeomdömen. Jag vill självfallet fritaga mig — om det nu vore behöfligt — från misstanken att på något sätt vilja beskära eller begränsa den nu gällande religionsfriheten i Sverige. Detta är ingalunda meningen, vare sig från min sida såsom interpellant eller från alla de andra, som med ogillande sett den aktion, som man från katolskt håll företagit mot Franska skolan. Vi hålla tvärtom på att full andlig frihet skall bevaras åt alla medborgare och vilja icke låna ett finger till någon begränsning av den andliga rörelsefriheten på vare sig det ena eller andra området. Men det är på det sättet, som statsrådet själv framhöll, att allt smussel och alla försök att på omvägar och genvägar skaffa sig de rättigheter, som man kan vinna i en annan, mera öppen och lojal form, böra avvisas, om icke annat så för att skapa helgd och aktning för gällande lag. För övrigt kan man också göra den reflexionen inför alla de kraftåtgärder, som man av konfessionella och dogmatiska motiv velat företaga mot en institution, som varit avsedd till en vanlig folkbildningsanstalt, att det verkligen är på tiden, att man uttalar ett givakt mot tendensen att söka befrämja andliga eller politiska intressen i vår tid med grovt materiella medel. Detta gäller förresten lutheraner likaväl som katoliker, det gäller politiska riktningar av allehanda slag. Alla försök att med yttre, materiella maktmedel pressa fram vissa önskemål bör man i den andliga frihetens namn avvisa. Kanske det likväl må tillåtas mig att göra den reflexionen, att det nog kan förklaras, att fäderna i Rom brukat kalla vårt gamla rike för ett Herrans stenbrott, som är kargt och ofruktbart ur propagandans synpunkt. Vi svenskar respektera det öppna framträdandet och rättframheten i en ärlig övertygelse och dess propagerande, men vi känna en sund aversion mot den gamla, jag hade så när sagt klassiska stötarna i den milda och oskuldsfulla minen utåt och de hårda, målmedvetna stötarna i det fördolda. I den metoden har man kanske förklaringen till de ytterst blygsamma framgångarna för propagandan. Det katastrofala nederlaget ger förmodligen anledning till allvarliga kontemplationer hos den, som drabbats därav och kanske också till allvarligt besinnande hos högsta kyrkoledningen, om icke både tillvägagångssättet och propagandaledningen överhuvud taget böra tagas under kritisk omprövning.

§ 4.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 122, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 130, angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad;

till statsutskottet propositionen, nr 131, angående utbetalning förskottsvis av statsbidrag till vägbeläggningar med begränsad varaktighet;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 132, angående godkännande av en i Genève den 11 oktober 1933 undertecknad internationell konvention för undertryckande av handeln med myndiga kvinnor; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 142, angående ändring av flygvapnets reservbefälsorganisation; och

nr 145, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden inom Vaxholms fästning.

§ 5.

Vidare föredrogos var för sig samt hänvisades till behandling av lagutskott de på bordet liggande motionerna:

nr 541 av herr *Ossbahr*; samt

nr 542 av herrar *Elmroth* och *Olsson* i Ramsta.

§ 6.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 9, 25 och 26, första lagutskottets utlåtanden nr 17—19 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 18—22.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90 med förslag till vissa tillägg till gällande tulltaxa.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för K. S. H. Hartin från viss betalningsskyldighet; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa haverikostnader; samt

från andra lagutskottet, nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Herr **Flyg**, som nu på begäran erhöll ordet, yttrade: Herr talman! För *Interpellation*. Någon tid sedan meddelades i pressen, att ett av de nationalsocialistiska partierna (Furugårdspartiet, vilket torde få betraktas som den direkta underorganisationen till den tyska nationalsocialismen) tagit initiativ till bildande av ett bolag för utgivande av en daglig tidning. I meddelandet från bolagsstämman ingick en förteckning över styrelsemedlemmarna i det startade företaget och av uppgiften i fråga framgick att även ett antal officerare av olika grad placerats i denna styrelse.

Redan förut var det känt, att officerare inom den s. k. demokratiska värnpliktsarmén, för vars upprätthållande det arbetande folket betungas med en dryg skatteböroda, äro anslutna till och göra en aktiv insats i de nationalsocialistiska partiernas verksamhet. Sålunda är det allmänt känt, att i den nystartade organisation, vilken såsom »Führer» kallat en viss överste Ekström, ett flertal officerare äro medlemmar. Betecknande för denna organisation är just ovan nämnda ledare, vilken enligt egen deklaration icke är någon talare, men som tjänat sina sporrar och sin officerstitel genom frivilligt deltagande i arbetarrörelsens nedslående i ett par grannstater till vårt land. Det är givetvis ingen tillfällighet att just denne man kallats såsom ledare för denna officerarnas speciella nationalsocialistiska organisation.

Även i Nationella Ungdomsförbundets medlemsförteckning återfinnes ett flertal officerare. Denna organisation har visserligen ännu icke officiellt framträtt såsom nationalsocialistisk. Men genom den kända programskriften »Vi förklara krig» samt genom förbundets organ Nationell Tidning är det till fullo deklarerat, att organisationen till sin karaktär är fascistisk samt avser att bekämpa den här i landet bestående demokratiskt parlamentariska ordningen. I handling har f. ö. detta framträtt genom de efter tyskt S. A.-mönster bildade kampgrupperna, vilka stå under befäl av en officer i aktiv tjänst — herr Meyerhöffer, ledamot av denna kammare.

Det torde icke vara nödvändigt att här namngiva de officerare eller de platser där de äro förlagda i militär tjänst och samtidigt därmed aktiva inom de nationalsocialistiska organisationerna. Vad här avses är att inför riksdagens offentlighet uppmärksamma själva sakförhållandet — d. v. s. det förhållandet, att officerare och underofficerare inom det svenska militärväsendet — den »demokratiska ordningens försvarsorganisation» — äro aktivt verksamma inom organisationer, vilka med understöd från främmande makt arbeta för en nationalsocialistisk eller fascistisk diktaturregims införande i landet.

En särskild anledning till att påtala förhållandet utgör klarläggandet av »mordförsöket» mot nationalsocialisten Wiklund. Även i denna smutsiga — för nationalsocialismens mentalitet typiska — affär har en officer — en löjtnant Clifford — spelat en aktiv roll. Samtidigt som jag uttalar min tillfredsställelse över, att det lyckats polisen att skapa klarhet i denna affär, vill jag påtala att syftet med densamma var att framställa den svenska arbetarrörelsen såsom anhängare av den individuella terrorn samt att skapa en opinion mot arbetarklassen samtidigt som en ökad sympati skulle komma nationalsocialismen till del. Vi ha tidigare haft tvenne liknande affärer här i landet — bombattentaten i Karlskrona och Degerfors — bägge helt visst arrangerade av medlemmar i med nationalsocialismen närbesläktad organisation.

Man talar f. n. mycket om »demokratiens kris» och förvisso består denna krankhet. Högerledaren talade under remissdebatten i denna kammare med stort patos om nödvändigheten av att »demokratien hävdar» sig. Utgående från den reella innebörden i dessa ord och bortseende från herr Lindmans me-

Interpellation. (Forts.)

ning med densamma, ber jag att fullt få instämma. En demokrati i kris kan endast bevaras genom att den hävdar sig, d. v. s. genom handling visar att den är av värde för och har något att ge människorna, som lida av krisen. Det parti, vilket sitter vid statsrodret här i landet, utger sig ofta och allestädes såsom det främsta demokratiska. Det torde följaktligen vara fullt på sin plats att efterlysa, vilken inställning man på regeringshåll har till här påtalade förhållanden, att ett stort antal av befälet inom den demokratiska ordningens främsta värnorganisation är fientligt inställda mot just denna demokratiska ordning samt aktivt arbeta i organisationer, vilka vilja förinta densamma. Förhållandet kan ej vara regeringen obekant. Det har offentligen tidigare påtalats bl. a. i en tidning, vilken står regeringen så nära, att man kan tala om husbondens röst — jag syftar på Ny Tid i Göteborg.

Det vore mig fjärran att här framträda med en uppfattning, som går ut på, att man skall föreskriva en officer den politiska uppfattning han skall hysa. Det vore att acceptera den uppfattning, som herrar officerare har beträffande manskapets politiska inställning. Och jag är vidare fullt medveten om, att reaktionens frammarsch och utveckling avgöres ej genom att åtgärder vidtagas mot de officerare, vilka äro medlemmar i reaktionära organisationer. Därtill fordras att de folkgrupper, vilka äro mottagliga för propagandan från reaktionärt håll, genom en positiv politik från arbetarrörelsens sida bringas till medvetande om var de ha sina reella bundsförvanter och vänner.

Ofrånkomligt är emellertid att här kräves ett klart besked från de officerare, vilka tillhöra här berörda och därmed likartade organisationer, vilken ställning de ämna intaga i ett avgörande moment. Nyligen ha vi bevittnat hur i ett annat land en fascistisk regering med stöd av »demokratiska ordningens» militär och polis satt denna författningenligt uppbyggda ordning ur spel och infört en reaktionär diktatur. Vilken ställning ämnar den svenska officerskårens intaga i en liknande situation? I en militär tidskrift har nyligen förklarats att officerarna vid en »röd revolt» skulle göra sin plikt, medan de vid en »svart revolt» skulle taga sitt ställningstagande under övervägande. Detta besked synes mig vara mycket upplysande men det är trots detta icke tillfredsställande. Och därtill kommer att beskedet och avgörandet i detta avseende icke skall komma från officerarna. Det är en annan part som här skall tala och ge besked.

Jag tillåter mig därför hemställa om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande frågor:

Har regeringen uppmärksammat den fascistiska och nationalsocialistiska orienteringen bland officerare och underofficerare inom det svenska militärväsendet samt, om så är fallet,

vilka åtgärder anser sig regeringen böra vidtaga med anledning av nämnda förhållande?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 11.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **förste vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att å morgondagens föredragningslista främst bland två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras statsutskottets utlåtande nr 9 samt därefter ärendena i den ordning, vari de finnas upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Sandström</i>	under	3 dagar fr. o. m.	den 24 febr.,	
› <i>Christiernsson</i>	›	8 › ›	› 24 ›	
› <i>Liedberg</i>	›	den 26 febr.,		
› <i>Strindlund</i>	›	8 dagar fr. o. m.	den 24 febr.,	
› <i>Anderson</i> i Norrköping	›	2 › ›	› 25 ›	
› <i>Flyg</i>	›	6 › ›	› 24 ›	
› <i>Hagberg</i> i Malmö	›	3 › ›	› 24 ›	
› <i>Olsson</i> i Blådinge	›	4 › ›	› 28 ›	och
› <i>Johansson</i> i Silingeborg	›	4 › ›	› 24 ›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.